

הפקולטה למדעי הרוח

ארכאולוגיה ומזרח קרוב קדום

האוניברסיטה
העברית
בירושלים

מזמיני הכחא עוסקים בתיאור חיי האדם,

בעוד מדעי הטבע עוסקים בתיאור העולם ובניסיון להסבירו. מדעי הרוח עוסקים בתרבות – בתיאור חייו של האדם בעולם ובתולדות התיאורים הללו. אבל טעות לראותם כ"עסקי-רוח". מדעי הרוח הם ענף חי של התרבות. הם מתערבים בה, משפיעים ומושפעים. מדעי הרוח הם יצירת הזיכרון המושכל של התרבות; כתיבת ההיסטוריה, ה"סיפור" של הציויליזציה. מתוך כך הם מדעי-יצירה. המדע של הרוח הוא יצירת הכלים, השפות, לתיאור חייו של האדם בעולם.

הספרות, המוסיקה, התנ"ך, הפילוסופיה, התאטרון, ההיסטוריה, המנהגים, האמונות, הלשון והלשונות הן פניה של התרבות ומדעי הרוח מכניסים את לומדיהם לפני ולפנים – אל מעבר לפרגוד המציאות המוכר, אל מנגנון הביטוי של כל אחד מפניה של התרבות, אל מסורת העתיקה, אל שיטתו.

מתוך כך מכשירים מדעי הרוח את לומדיהם למגוון רחב של מקצועות – בחקר התרבות, בתחומי התרגום השונים ובהוראה במערכות החינוך.

הפקולטה למדעי הרוח בירושלים פותחת בפני תלמידיה דלת לעולם התרבות הכללי, היהודי והעברי, ופורשת דרכים אל כל מחוזותיה של הרוח האנושית – משרידיה של ראשית ההיסטוריה ועד גילוייה העכשוויים.

אתם מוזמנים להיכנס לאתר הפייסבוק שלנו:
"הפקולטה למדעי הרוח"

לקבלת פרטים נוספים, ניתן לכתוב אלינו:
faculty_01@savion.huji.ac.il

הרשמה באמצעות האינטרנט:

ניתן להירשם הרשמה מקוונת
באתר הבית של האוניברסיטה העברית:
www.huji.ac.il

ראש המכון וראש החוג: פרופ' זאב וייס

יועץ החוג: ד"ר שרון צוקרמן

שעות קבלה: יום ג' 12:00-13:00, טל': 5882428

דוא"ל: mssharon@mssc.huji.ac.il

מזכירות החוג: גב' אורנה אבידר

חדר: 503 במכון לארכאולוגיה

שעות קבלה: ימים א'-ה', 10:00-13:00, טל': 5882404

דוא"ל: ornaa@savion.huji.ac.il

הנכם מוזמנים לבקר באתר המכון:

<http://archaeology.huji.ac.il>

בחזית: בית הכנסת בחר' חמאם. צילום: ג' לרון

עורכת ומפיקה: לסלי בוגוסלבסקי
עיצוב גרפי: סטודיו ורד ביתן
הדפסה: דפוס אחוה, ירושלים

החוג לארכאולוגיה והמזרח הקרוב הקדום

אדמת ארץ-ישראל משמשת כר פורה לחוקרי עברה; שכבות של עבר היסטורי ופרה-היסטורי מונחות זו על גבי זו ומחכות למתעניין שיבוא, יחפור ויחשוף את תעלומותיהן.

הלימודים בחוג מתמקדים בשני תחומים עיקריים:

א. ארכאולוגיה ב. המזרח הקרוב הקדום.

התחומים מקנים לתלמידים ידיעה רחבה של תרבויות העבר, בעיקר דרך ההיבט החומרי או לימוד השפות העתיקות ששימשו באזור זה - כשהדגש הוא על המרחב הגאוגרפי של א"י והמזרח הקרוב.

מורי החוג, במסגרת המכון לארכאולוגיה באוניברסיטה העברית, מבצעים חפירות רחבות היקף באתרים רבים ברחבי הארץ, כגון **אתרים פרה-היסטוריים**: גשר בנות יעקב, כפר החורש, תל קשיש, מערת חילזון; **אתרים מקראיים**: תל חצור, תל דור חר' קיאפה ותל רחוב; **אתרים הלניסטיים, רומיים וביזאנטיים**: מצדה, בית שאן, ציפורי, טבריה וחר' חמאם. תלמידי המכון (בשלב מתקדם) משתתפים בכל הפרויקטים כעוזרי מחקר ומנהלי-שטחים ורוכשים בכך ניסיון והכשרה כארכאולוגים פעילים.

מבנה הלימודים:

ניתן ללמוד בחוג כחוג ראשי או כחוג משני.

בחוג ארבעה מדורים מרכזיים:

- א. מדור לארכאולוגיה פרה-היסטורית,**
- ב. מדור לארכאולוגיה מקראית,**
- ג. מדור לארכאולוגיה קלאסית - ביזנטית (עם תת-מדור לארכאולוגיה מוסלמית),**
- ד. מדור המזרח הקרוב הקדום, לשונותיו ותרבותיו.**

א. ארכאולוגיה:

מטרת הלימודים בשלושת המדורים הארכאולוגיים היא להקנות מושגי יסוד ושיטות עבודה במחקר הארכאולוגי וידע על תרבויות העולם העתיק והקשרים שביניהן, תוך שימת דגש על התרבויות בארץ-ישראל.

המיוחד בארכאולוגיה הוא השילוב של גילויים בשדה, ניתוח הממצא לסוגיו במעבדה וסינתזה עיונית המתבצעת

בעיקר בספרייה. בצד הלימוד העיוני נערכות **הדרכות מעשיות** שמטרתן להביא למגע ישיר עם הממצא ולתרגל שיטות עבודה ארכאולוגיות. ההדרכות כוללות **חפירה לימודית** של שלושה שבועות בתום שנה א'; השתתפות בסקר ארכאולוגי (בשנה ב'); סדנאות מעשיות, **וסירים בארץ ובחול**.

חלק מהקורסים המעשיים נערכים במעבדות ובחדרי האוספים של המכון והאוניברסיטה - דוגמת לימוד קרמיקה, כלי צור, מטבעות, והכרת השלד.

בשנה א' ובחלק מקורסי שנה ב' התלמידים משתתפים במבואות המתייחסים לכל התקופות הנלמדות בחוג לארכאולוגיה. תלמידים הלומדים ארכאולוגיה **כחוג ראשי** יבחרו בשנה ב' ו-ג' במדור ראשי ובמדור משני. תלמידים הלומדים ארכאולוגיה **כחוג משני** יתמקדו בשנה ב' ו-ג' בלימודי אחד המדורים בלבד.

אפשרויות תעסוקה:

החוג מכשיר ארכאולוגים כחופרים (לעבודה בשטח וקבלת רישיון חפירה מטעם רשות העתיקות הדורשת מיומנויות ייחודיות), כמו גם כחוקרים (במסגרת אקדמית) וכעובדי מוזיאון (באוצרות, עיבוד ממצא ושימור). כמו כן קיים מסלול להכשרת מורים בבתי-ספר על-יסודיים.

נושאים הנלמדים בארכאולוגיה:

במדור לפרה-היסטוריה

הפרהיסטוריה של ארץ-ישראל - יישוב האדם הקדמון בתחומי א"י; המע בר מחיי נידות ליישובי קבע; שינויים במבנה החברתי בתקופות הפרהיסטוריות; התפתחות ושינויים אבולוציוניים בתרבות האנושית.

במדור לארכאולוגיה מקראית

ראשית ישראל לאור הממצא הארכאולוגי; א"י והמזה"ת בעת העתיקה; הכרת כלי חרס קדומים; אמנות קדומה של א"י ושכנותיה; ארכאולוגיה והיסטוריה.

במדור לארכאולוגיה קלאסית-ביזנטית (עם תת-מדור לארכאולוגיה מוסלמית)

עיון, אדריכלות ואמנות בעולם הקלאסי; א"י בתקופה ההלניסטית, רומית וביזנטית; ממצא חומרי - נומיסמטיקה, כלי חרס וכלי זכוכית; אדריכלות ואמנות יהודית; אדריכלות, תרבות חומרית ואמנות בארצות האסלאם.

ב. המזרח הקרוב הקדום,

לשונותיו ותרבותיו:

התחום כולל שלושה תת-מדורים:

א. אגיפטולוגיה

ב. אשורולוגיה

ג. לימודי המזרח הקרוב הקדום

שלוש המגמות פותחות בפני התלמידים פנייה ישירה למקורות הקדומים, המבוססת על לימוד יסודי של השפות הקדומות. כך כבר בשלבים הראשונים של התואר הראשון הלימודים מאירים את התרבויות הקדומות מן הזוית ההיסטורית, החברתית, הספרותית והדתית. הגם שנדרשת השקעת זמן רב בלימוד השפות השונות, וכן בהכנה ובפענוח של טקסטים בשפות המקור, הרי הסיפוק שבפענוח סימני כתב החרטומים או כתב היתדות, רב מאוד. ניתן לשלב בין המגמות או לבחור במסלול ממוקד במגמה אחת ולהשלים שיעורים מתחומים סמוכים.

נושאים הנלמדים במדור: במגמה לאגיפטולוגיה

הלשון והכתב המצרי (כתב החרטומים); אמנות מצרים; דת מצרים; משפט במצרים העתיקה.

במגמה לאשורולוגיה - שומרית: דת, מיתולוגיה ומדע במסופוטמיה הקדומה; **אכדית:** היסטוריה והיסטוריוגרפיה של האימפריות המסופוטמיות השונות; לשון וספרות של מסופוטמיה הקדומה; מכתבים, טקסטים מאגיים, טקסטים דו-לשוניים.

בתכנית ללימודי המזרח הקרוב הקדום

סורית; ערבית; תולדות ישראל וארצו בתקופת המקרא.

מלגת "קרן השפע למצטיינים" - תוענק למספר תלמידים בעלי נתוני קבלה גבוהים במיוחד. גובה המלגה \$7,000 לשנה. למצטיינים בלימודים עשוייה המלגה להינתן גם בשנים ב' וג'.

הלימודים מחולקים לארבעה מדורים מרכזיים:

1. מדור לארכאולוגיה פרהיסטורית,
2. מדור לארכאולוגיה מקראית,
3. מדור לארכאולוגיה קלאסית-ביזאנטית, בו קיים תת-מדור לארכאולוגיה מוסלמית.
4. מדור המזרח הקרוב הקדום, לשונותיו ותרבויותיו.

ארכאולוגיה

התחום עוסק בהקניית מושגי יסוד במחקר ארכאולוגי ובהקניית ידע על תרבויות העולם העתיק, תוך שימת דגש על התרבויות הקדומות בארץ-ישראל.

1. המדור לארכאולוגיה פרהיסטורית

עוסק בתולדות האדם מראשית הופעתו בעולם ועד תחילת התיישבות הקבע.

2. המדור לארכאולוגיה מקראית

עוסק בתרבויות ארץ-ישראל החל בתקופה הנאוליתית ועד שלהי תקופת הברזל (התקופה הפרסית), על רקע תרבויות המזרח הקדמון והעולם האגאי, ומתוך התייחסות למחקר מולטידיסציפלינרי של התקופה (היסטוריה, כלכלה, עיר, קשרי-חוץ וכד').

3. המדור לארכאולוגיה קלאסית-ביזנטית ואוסלמית

עוסק בארץ-ישראל בתקופה היוונית והרומית בהקשר לתרבויות יוון, רומי,

בנושאים שונים, כגון ספרות ואתיקה, לימודי מגדר, תאוריה של ספרות, ספרות ופסיכואנליזה ועוד, המקנים לתלמידים כלים לניתוח מחקרי ברמה גבוהה. באופן זה משלבת תכנית הלימודים הקניית השכלה רחבה בתחום עם הכנה למחקר.

במסגרת החוג מתקיימים גם לימודים לתארים מתקדמים.

תנאי קבלה: בנוסף על תנאי הקבלה לפקולטה, מותנית הקבלה לחוג בידיעה טובה של השפה האנגלית. המועמדים נדרשים לציון 120 לפחות בפרק האנגלית שבבחינה הפסיכומטרית/אמיר"ם או ציון 220 לפחות בבחינת אמיר"ר (פרטים בפרק "רמת אנגלית").

התלמידים רשאים ללמוד בחוג כחוג ראשי או כחוג משני.

ראש החוג: ד"ר צחי זמיר

מידע נוסף

מזכירות החוג, חדר 4503, בניין מדעי הרוח, טל' 5883581, בשעות הקבלה הנהוגות בפקולטה, פרטים בפרק המבוא.

דואל: irinak@savion.huji.ac.il

אתר החוג: www.hum.huji.ac.il

ארכאולוגיה והמזרח

הקרוב הקדום

סמל חוג - 150

בחוג נלמדים שני תחומים עיקריים:

א. ארכאולוגיה

ב. המזרח הקרוב הקדום, לשונותיו ותרבויותיו.

במסגרת החוג מתקיימים גם לימודים לתארים מתקדמים.

ניתן ללמוד בחוג כחוג ראשי או כחוג משני.

דגש על אמנות עתיקה), לימודי האסלאם והמזרח התיכון, אנתרופולוגיה, גאולוגיה ומדעי החיים (זואולוגיה, ביולוגיה).

4. המדור למזרח הקרוב

הקדום, לשונותיו ותרבותיו

המדור כולל שלושה תת-מדורים: 1. אגיפטולוגיה, 2. אשורולוגיה 3. לימודי המזרח הקרוב הקדום.

תת-מדור לאגיפטולוגיה

מטרת הלימודים להקנות ידיעה בתולדות ובתרבות ארץ מצרים, למן השושלת הראשונה (סוף האלף הרביעי לפנה"ס) עד התקופה הנוצרית. מושם דגש על לימוד השפה המצרית לכל שלביה.

הלימודים כוללים ארבעה תחומים: לשון, ספרות, דת ואמנות. לימודי הלשון הם חובה על כל התלמידים בשני המסלולים (ראשי ומשני). התלמידים יבחרו תחום נוסף על פי התעניינותם.

תת-מדור לאשורולוגיה

מטרת הלימודים היא להקנות לתלמידים את ידיעת ההיסטוריה והתרבות של עמי הסהר הפורה, נושאי מסורת כתב היתדות, למן ראשית הערים השומריות ועד לשקיעת תרבות כתב היתדות בסוף האלף הראשון לפני הספירה וכן לימוד השפות של כתב היתדות, בעיקר שומרית ואכדית.

תת-מדור ללימודי המזרח הקרוב הקדום

הלימודים במדור זה מכשירים את בוגריו לראייה אינטגרטיבית של המזרח הקדום, על תולדותיו ותרבותיו. בתכנית שש יחידות לימוד:

1. אגיפטולוגיה
2. אשורולוגיה

ביזנטיון והאסלאם הקדום בכל העולם. החוג מכשיר ארכאולוגים כחופרים (לעבודה בשטח וקבלת רישיון חפירה מטעם רשות העתיקות הדורשת מיומנויות ייחודיות), כמו גם כחוקרים (במסגרות אקדמיות) וכעובדי מוזיאון (באוצרות, עיבוד ממצא ושימור). כמו כן, קיים מסלול להכשרת מורים בבתי-ספר על-יסודיים.

בשנה הראשונה ובחלק מקורסי השנה השנייה, התלמידים משתתפים במבואות המתמייחסים לכל התקופות הנלמדות בחוג לארכאולוגיה. תלמידים הלומדים ארכאולוגיה כחוג ראשי יבחרו בשנה ב' ו-ג' במדור ראשי ובמדור משני.

המדור הראשי יכול להיות מתחום הפרהיסטוריה, מהתחום המקראי או מהתחום הקלאסי. המדור המשני יכול להיות בנוסף גם מהתחום המוסלמי או מתחום המזרח הקרוב הקדום. תלמידים הלומדים ארכאולוגיה כחוג משני יתמקדו בשנים ב' ו-ג' בלימודי אחד המדורים בלבד.

בצד הלימוד העיוני, קיים גם לימוד מעשי, הכולל חפירה לימודית וסיורים וכן היכרות עם מרכיבים של תרבות חומרית, המשמשים את הארכאולוג בבואו לשחזר את הסיפור הארכאולוגי. קורסים דוגמת לימוד קרמיקה, לימוד כלי צור, הכרת בעלי-חיים וגוף האדם (על פי החומר השלדי), מהווים למעשה מעבדות בהן ניתן ללמוד כיצד מתמודדים ומפענחים את המידע "המקודד" בשרידים אלו.

במסלול הדו-חוגי מומלץ לבחור כחוג נוסף אחד מן החוגים: מקרא, תלמוד, לשון עברית ולשונות היהודים, היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו (תקופת הבית הראשון ו/או הבית השני), גאוגרפיה, לימודים קלאסיים, תולדות האמנות (תוך

מבנה כל לשון שבתחום התעניינותם. הלימודים בחוג מתנהלים באחד משני המדורים: בלשנות מבנית (סטרקטור-לית) ובלשנות גנרטיבית.

מדור לבלשנות מבנית (סטרקטורלית)

בעוד שיש תכונות משותפות ללשונות העולם, לשונות נבדלות זו מזו באופנים רבים ומגוונים. מסיבה זו המדור רואה בלימוד מעמיק של מגוון לשונות חלק הכרחי בהכשרת הבלשן. בסיס הלימודים והמחקר במדור הם הנתונים הלשוניים בטקסטים (מדוברים או כתובים). הלימודים מתמקדים בניתוח מפורט של מערכות לשוניות ובקשרים ביניהן:

- תיאור מבנה הלשון והקטגוריות המצויות בה - סינכרונית
- בחינת התפתחות הלשונות והשתנותן - דיאכרונית
- השוואת לשונות על בסיס קרבתן המשפחתית
- מיון הלשונות על פי דמיון מבני ביניהם - טיפולוגיה
- תיחומן של הלשונות והדיאלקטים - דיאלקטולוגיה

שיטת העבודה הנלמדת היא השיטה המבנית (הסטרקטורלית).

הלימודים ושיטת הלימוד נועדו להכשיר את התלמידים להבנה ויכולת ניתוח מעמיק של מבנה הלשון מתוך לימוד מדוקדק ופרטני של מספר מערכות לשון ספציפיות, בעלות עניין מבני מיוחד, מתקופות שונות, מתוך מבחר הנלמד בחוג (או בפקולטה).

תכנית הלימודים היא אישית, ובשל כך כל תלמיד נחשף לקבוצת לשונות אחרת. מסיבה זו בקורסים הכלליים (אלה

3. לשון המקרא ושפות שמיות עתיקות
 4. ארכאולוגיה (מדור תקופת המקרא)
 5. היסטוריה של עם ישראל (תקופת המקרא כתקופת התמחות ראשונה)
 6. מקרא (לא כולל פרשנות ימי-הביניים)
- הלימודים מורכבים משתי חטיבות בשתי יחידות הלימוד (המפורטות לעיל), וקורסי בחירה משאר היחידות.

קורסי עזר: נדרשת ידיעת השפה הגרמנית ברמת מכינה למתחילים ללומדים בתת-המדורים: אשורולוגיה, אגיפטולוגיה, והמזרח הקרוב הקדום.

ראש החוג: פרופ' זאב וייס
ראש התת-מדור לאשורולוגיה והמזרח הקרוב הקדום: פרופ' נתן וסרמן, שעות קבלה בתיאום מראש, חדר 7716.

ראש התת-מדור לאגיפטולוגיה: פרופ' אורלי גולדווסר, שעות קבלה בתיאום מראש, חדר 7715.

מידע נוסף
מזכירות החוג בחדר 503, בניין המכון לארכאולוגיה, טל' 5882404, בשעות הקבלה הנהוגות בפקולטה, פרטים בפרק המבוא.
אתר החוג: archaeology.huji.ac.il

בלשנות

סמל חוג - 181

הבלשנות משלבת לימודים תאורטיים, מתודולוגיים ואמפיריים הנוגעים לחקר הלשון. הלימודים בחוג מתמקדים בהקניית העקרונות והשיטות המדעיים של הבלשנות המודרנית: תיאור המערכות הלשוניות, התפתחותן, השוואתן זו לזו והתמודדות מדעית עם תופעת הלשון על כל מורכבותה. החוג מקנה לתלמידים כלים להבנה וניתוח מדעי מעמיק של